

Katka Volná – Jakub Jareš – Matěj Spurný – Klára Pinerová:

**PROVĚŘENÁ FAKULTA. KSČ NA FILOZOFICKÉ
FAKULTĚ UK V LETECH 1969–1989. EDICE
DOKUMENTŮ.**

Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, v. v. i. 2009, 308 s.,
ISBN 978-80-7285-110-2;

Jiří Holý (red.) za spolupráce Katky Volné:

**TATO FAKULTA BUDE RUDÁ. KATEDRA ČESKÉ
LITERATURY FILOZOFICKÉ FAKULTY UNIVERZITY
KARLOVY V PRAZE OČIMA PAMĚTNÍKŮ
A V DOKUMENTECH.**

2. vyd. Praha, Filip Tomáš – Akropolis a Filozofická fakulta
Univerzity Karlovy v Praze 2009, 728 s.,
ISBN 978-80-7308-304-5 a 978-80-87310-09-0

Děni na českých vysokých školách v období normalizace budí značnou pozornost i v souvislosti s deklarovaným požadavkem vyrovnání se společnosti s tímto dějinným obdobím. Poněkud pikantní příděch tomu přidává skutečnost, že ve vysokoškolské výuce stále působí někteří významní protagonisté období před rokem 1989.

První recenzovaná publikace, kniha *Prověřená fakulta* však vědomě personální rovinu spíše minimalizuje a koncentruje se spíše na poznání fungování struktur stranické moci na fakultě. Důraz je položen na výpověď pramenů, vesměs uložených ve fondu KSČ Filozofické fakulty UK. Ty jsou rozčleněny do tří skupin uvedených speciální studií.

První, kterou připravil Jakub Jareš rozebírá problematiku přijímacího řízení. Editoři zde představili různé typy dokumentů vztahující se k problematice – životopis uchazeče i jeho komplexní hodnocení ze střední školy, protokol z přijímací zkoušky, celkové zprávy o přijímacím řízení podávané stranickým orgánům, ukázkou otázek z celkového přehledu i různé intervence při odvolání. Dokumenty dokládají mj. důraz, jaký byl kladen na „politickou vyspělost“ uchazečů o vzdělání a na jejich třídní a politický původ. Pozoruhodné je i klíčové postavení stranických orgánů (především OV KSČ Praha 1 a MV KSČ v Praze) v celém přijímacím procesu. Ve vztahu k dnešním diskusím je

také zajímavé sledovat, jak se fakulta vyrovnávala s problematikou stanovených směrných čísel na přijímání uchazečů do jednotlivých oborů (některé z oborů se otvíraly jen některé roky). Právě filozofické fakulty se i v tomto období potýkaly s neustálými snahami o redukci počtu přijímaných s odkazem na malou poptávku po absolventech většiny oborů v národním hospodářství. V osmdesátých letech navíc situaci komplikovala možnost ministra školství přijímat dodatečně uchazeče, což vedlo v mnoha případech k překračování stanovených čísel.

Druhý oddíl uvedený Matějem Spurným se zaměřil na různé typy posudků na studenty i zaměstnance, které v období tzv. normalizace v rámci Filozofické fakulty vznikaly. Dokumenty v oddíle nejenom ukazují proces vzniku posudků k různým účelům i způsoby řešení sporů spojených s těmito posudky, ale seznamuje také s dalšími typy materiálů spojených s kontrolou a hodnocením jednotlivých osob – tzv. dodatky životopisů, v nichž se jednotlivci museli vyrovnávat především se svou aktivitou v období 1968–1969 či s rozsáhlým konvolutem dokumentů k periodicky se opakujícímu tzv. komplexnímu hodnocení – klíčového prvku kontroly jednotlivých zaměstnanců fakulty. Autor studie Matěj Spurný zdůrazňuje rozsah a komplexnost stranických zásahů do životů zaměstnanců fakulty i studentů. Upozorňuje také na zajímavou skutečnost, že archiváře prozrazují určitou nepevnost hierarchické struktury KSČ,

kdy nižší složky často příkazy těch vyšších plnily jen neochotně a s výhradami. Zároveň ale také M. Spurný polemizuje s názorem, že v sedmdesátých a osmdesátých letech byla loajalita pouze předstíraná a komunistická moc nic více nevyžadovala. Jenže je otázka, zda Filozofická fakulta v tomto případě nepředstavuje jako vyhraněně ideologické pracoviště trochu speciální případ.

Ve třetím oddíle uvedeném Klárou Pínerovou se editoři pokusili na jednotlivých dokumentech ukázat běžný stranický život ve vybraném akademickém roce 1976–77. Vzhledem k tématu je pochopitelné v této části rejstřík editovaných pramenů nejpestřejší – čtenář zde najde plány, zprávy a koncepce činnosti napsané z hlediska dnešního čtenáře v mnoha případech obzvláště těžce stravitelným newspeakem, ale také dokumenty k některým událostem provázejícím příslušný akademický rok – tedy například k volbám do zastupitelských orgánů, prvomájovým oslavám, ale také k reakcím na Chartu 77 či k vyšetřování studentů (a jednoho aspiranta) účastnících se pohřbu profesora Jana Patočky. Reflektovány jsou také snahy o přebudování struktury Socialistického svazu mládeže. Skupinu dokumentů uzavírá ukázkově vybraná Vnitrostranická informace za květen 1977 vypracovaná informátorkou stranické organizace, která informuje o ohlasech vysokoškolských učitelů i studentů nejenom např. na Chartu 77, ale i na problematiku vyznamenání československých fotbalistů po návratu z úspěšného mistrovství Evropy 1976 v Bělehradě nebo na zásobovací problémy.

Celá kniha přináší množství informací z dosud málo prozkoumané problematiky struktury stranické moci obecně a vysokoškolského prostředí zvláště. Důraz, který je kladen na výpověď archivních dokumentů ovšem někdy může poznání reálného stavu poněkud limitovat. Je totiž jasné, že právě ve stranických organizacích musíme počítat s tím, že někdy písemné prameny odrážely spíše virtuální svět než realitu.

To si plně uvědomovali tvůrci druhé recenzované publikace, a proto důraz položili na vzpomínkové rozhovory s dřívějšími vyučujícími na katedře české literatury. Ta v sedmdesátých a osmdesátých letech proslula zejména silně kontroverzní postavou dlouholetého vedoucího katedry Vítězslava Ržounka, který měl s mnohými vyučujícími velmi silné spory. Řadu z nich tvrdým způsobem pracovně šikanoval a donutil je i k odchodu z pracoviště. Je proto pochopitelné, že atmosféra na katedře houstla až k nedýchatelnosti a odrazy špatných mezilidských vztahů dokládají rozhovory i dnes. Ani samotní tazatelé se někdy neubránili subjektivnímu příklonu k „protiržounkovské“ straně.

Metodologicky je zajímavé srovnání těchto rozhovorů s jinými současnými výstupy orální historie v České republice, především s díly skupiny kolem Centra orální historie při Ústavu pro

soudobé dějiny AV ČR, v. v. i., v čele s Miroslavem Vaňkem.¹ Zatímco tazatelům z Vaňkova týmu lze občas vytknout nízkou znalost pracovního prostředí narátorů a z toho vyplývající mělkost dotazů, u tazatelů v knize Tato fakulta bude rudá! hrozí spíše druhý extrém, tedy pokládání až sugestivních otázek, mířících k různým zcela konkrétním kauzám. Editoři se navíc snažili opravovat různé věcné omyly v odpovědích a případně je i dovysvětlit, takže ne vždy je zcela jasné, co narátoři sdělili. Ovšem výsledná podoba prošla jejich autorizací.

Jestliže tvůrci tvrdí, že kniha nabízí plně reprezentativní interview a argumentují počtem narátorů (má jít o celkem více než 2/3 dřívějších vyučujících), lze s tímto názorem úspěšně polemizovat. Nikde v knize totiž není analyzováno, kteří z dřívějších vyučujících rozhovor odmítli. Samotný Vítězslav Ržounek již zemřel, editorům se však nepodařilo ani získat rozhovor s jeho nejbližší spolupracovnicí Zdeňkou Bastlovou, která se zřejmě netěšila příliš velké úctě ani mezi jeho přívrženci. Navíc interview s Ržounkovými příznivci Vladimírem Hegerem, Milošem Zelenkou, Milanem Pokorným a Alexejem Mikuláškem působí velmi formálně a rozsahem se zdaleka nevyrovnají rozhovorům se Ržounkovými protivníky, takže lze mluvit o celkové nevyváženosti. Vzhledem k hloubce rozporů se však nějaký zcela nezaujatý a objektivistický pohled asi dal jen těžko očekávat.

Celkově nashromážděné výpovědi představují strhující čtení, nepochybně i díky jazykovým schopnostem narátorů. Jen někdy se nepodařilo rozhovory udržet u tématu a sklouzly někam úplně jinam – nejvýrazněji se to asi projevilo u Antonína Jelínka, který velkou část interview věnoval historikám (velmi zábavným), které prožil s některými předními českými literáty.

Rozhovory představují nejrozsáhlejší část knihy, doplňuje je ale i kalendárium s přehledem výuky v oboru v jednotlivých školních rocích a s informacemi o nejdůležitějších událostech spojených s děním na fakultě. K tomu jsou ještě připojeny i některé doplňky. Na rozdíl od publikace Prověřená fakulta tu nejsou jednotlivé osoby figurující v příslušných aktech anonymizovány, naopak se vše řeší zcela adresně. Je třeba také konstatovat, že výběr dokumentů je velmi zdařilý. Jako příklad bych uvedl zápis ze stranické skupiny katedry z února 1979, který nadmíru plasticky ukazuje, jak tvrdým způsobem dokázal prof. Ržounek postupovat proti těm, kteří se mu z nějakých důvodů znelíbili. Za přínosné považuji také uveřejnění úryvků z dobových učebních textů, i když samozřejmě nad jejich výběrem by se dalo dlouho diskutovat. Je totiž jisté, že zvoleny byly

¹ Srv. Miroslav VANĚK (ed.), *Obyčejní lidé...?! Pohled do života tzv. mlčící většiny. Životopisná vyprávění příslušníků dělnických profesí a inteligence*. Praha, Academia 2009.

pasáže, které nejlépe ilustrují názory editorů publikace. Se specifikami katedry souvisí také zvláštní oddíl věnovaný autobiografickým a fikčním textům inspirovaným děním na fakultě, včetně pověstné povídky Vladimíra Macury Kamikadze, v níž tento významný literární vědec koncem osmdesátých let zesměšňoval neoblíbenou docentku Bastlovou.

Samozřejmě se nabízí otázka, nakolik byla katedra české literatury reprezentativním příkladem o situaci na pracovištích v období tzv. normalizace. Mnozí narátoři připouštějí, že atmosféra zde byla vyhrocená mnohem více než bývalo zvykem jinde. Vzhledem k pozdějšímu vývoji i k aktuálním poměrům se dokonce můžeme ptát, zda jsou literární vědci a historici nějak obzvláště náchylní k vytváření sporů na pracovišti. Dá se třeba spekulovat o jejich vyšší citlivosti dané užším spojením s uměleckou tvorbou, ale možná jde jen o shodu náhod nebo o následek hlubokých rozporů vlekcoucích se právě z doby tzv. normalizace.

Otázka limitů zobecnění poznatků se jistě nevyhne ani první z uvedených publikací – Filozofická fakulta byla ideologicky velmi sledovaným pracovištěm, a tak zde mechanismy stranické moci pracovaly obzvláště výrazně. Svoji roli mohla sehrávat i ambicióznost mnoha pracovníků a jejich konkurenční boj. Přesto by však nebylo správné znehodnocovat výsledky výzkumu poukazem na jejich specifčnost. I když se zde možná některé trendy projevovaly neobvykle vyhroceně a dramaticky, neznamená to, že se na jiných pracovištích vůbec neobjevovaly.

Jan Kohoutek (ed.):

IMPLEMENTATION OF STANDARDS AND GUIDELINES FOR QUALITY ASSURANCE IN HIGHER EDUCATION OF CENTRAL AND EAST-EUROPEAN COUNTRIES – AGENDA AHEAD.

Bucharest, UNESCO – CEPES 2009, 323 s. ISBN 92-9069-189-1.

The recent publication “Implementation of Standards and Guidelines for Quality Assurance in Higher Education of Central and East-European Countries – Agenda Ahead”, edited by Jan Kohoutek, provides a thorough overview of developments in quality assurance in Central and Eastern Europe with a special take on the implementation of the European Standards and Guidelines. The fall of Communism meant a departure from prior models of higher education (which included a complex mix of ideology, bureaucracy and party politics), an increase in demand for higher education (partly addressed by a burgeoning

Zatímco kniha *Prověřená fakulta* především ukazuje, jak fungovala institucionální báze stranické moci a jakých mechanismů oficiálně využívala, publikace *Tato fakulta bude rudá!* je zajímavým svědectvím, jak tento systém mohli využívat a zneužívat někteří jeho protagonisté k ukojení svých osobních mocenských choutek. Jistě řada pamětníků dospěje k názoru, že jinde fungoval stranický mechanismus přece jen laxněji a vedoucí pracovníci působili podstatně méně konfliktně. Přesto obě publikace představují nesmírně inspirativní sondu do poměrů na vysokých školách v období tzv. normalizace.

Lze si jen přát, aby v brzké době vznikly práce zabývající se podobnou tematikou nejenom na jiných vysokoškolských pracovištích, ale také v jiných oborech, aby bylo možno lépe posoudit, co představuje určité specifikum dané zvláštním prostředím a co naopak patřilo mezi obecné rysy tehdejší doby. Snad již dnes nastala doba, kdy budou moci podobné výzkumy probíhat bez vedlejších snah vyřídit si ještě po více než dvaceti letech nějaké ty otevřené účty. Bylo by však skvělé, kdyby podobné bádání propojovalo studium archivních materiálů s využitím orální historie už proto, že řada záležitostí se již tehdy vyřizovala ústně nebo telefonicky. A jak ukazuje právě kniha *Tato fakulta bude rudá!*, mnohé rány a křivdy jsou živé ještě dnes.

Martin Franc

private offer) and the convergence towards Western European models initiated by the Bologna agreements.

This publication is of significance for anyone interested in better understanding developments in today's European quality assurance practices. The book comes at a time of intense reforms in higher education worldwide and in Europe in particular. In the Budapest/Vienna Declaration of March 2010, the ministers of 47 countries participating in the Bologna Process launched the European Higher Education Area envisaged over 10 years